

זרע עבדיו

סיפור - מסכת כלאים

תוכן ענינים.

[3 פרולוג.

[3 פרק א'. מקרא נבואה.

[5 פרק ב. הי רועי.

[7 פרק ג'. משלוח מבני ברק.

[10 פרק ד'. שומרים לבוקר.

[13 פרק ה'. ממשיכים ללמוד.

[15 פרק ו'. ולקרבן אקריב לו את כרמי.

[18 פרק ז'. בעבור ישמרו חוקיו.

[21 פרק ח'. ולערב יחלק שלל.

[24 פרק ט'. לבוש בגדי חמודות.

[25 פרק י'. בשבת נתנה תורה.

[27 אפילוג.

תְּבַעֲנָה שְׁפָתַי תְּהַלֵּה כִּי תִלְמַדְנִי חֻקֶּיהָ:

תודה לה' על הרעיון, ועל הביצוע, וידעתי כי לא הוגד לי החצי...

בין הזמנים ניסן ה'תשפ"ו

פרולוג

באמצע זמן קיץ נפל דבר.

השמש שקדחה בעוז, עמל ועיון הסוגיות שהיה בעיצומו, הצריך קצת הפוגה, רצון לחיות קצת את התורה בחיי המעשה.

נתנאל התקשר לאהרן, משה ויצחק.

הם נפגשו ליד בית המדרש, שמחים וטובי לב.

- אז מה החידושים אחים יקרים?

- אדרבא, רצון לחוות את החידושים בצורה מקסימלית, חפץ להתחדש, למשש ת'אדמה! אני חושב לצאת ליהויריב, להתחבר מחדש לטבע הפשוט מתוך תורת אמת. אתם בענין?

- בענין לגמרי, כך יצחק, - תקרא לעוד אנשים אבל!

- רפאל, דודי, יואל...

- כן מה אני? הופיע יואל מאחוריהם.

- חה חה! איך אתה יודע להופיע ברגע הנכון? יוצאים לגבעה! אתה מגיע?

- תראה, בעיקרון אני כהן ואין לי חלק בארץ...

- אדרבא, למי ניתן את המעשרות? אתה תהיה לנו לכהן עם אהרן, ותדריכו אותנו במשפטי ה'.

- קדימה יצאנו לטרמפים!

- יהי ה' אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אַבְרָהָם וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵי־יִטְשָׁנוּ!

- לְהִטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו לְלַכֵּת בְּכָל־דַּרְכָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אַבְרָהָם!

...

פרק א'. מקרא נבואה.

בשבע בבוקר עדיין קריר והשמש מחממת מעט את אויר הלילה. מזג אויר מושלם.

אהרן יצא למרעה, יהויריב עוד לא הגיע, והציבור עסק בהשכמה של בוקר.

אלישע הצעיר ששמר אחרון והתפלל בנוץ החל בקול נעים את ההספק היומי שלו בתנ"ך, ישעיהו ס"א.

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בָּהּ תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֵלֶּהּי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי-יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כְּחֹתֶן
יִכְהֵן פָּאֵר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה... כִּי כְּאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמְיִם כֵּן |
אֶ-דְּנִי א-לֵהִים יִצְמְיִם צְדָקָה וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל-הַגּוֹיִם:

נתנאל ישב על האכסדרה הצופה על פני שומרון, שואף להנאתו מעשן הטבק
המסתלסל על פני האויר האביבי.

כשהוא שמע את אלישע מתנגן, משהו החל לנקר לו

מה הקשר בין צדקה לתהילה? ולמה המשל של זה הוא לגינה? מילא כארץ תוציא
צמחה הכונה לשדות, וזה באמת מדהים לראות שדה עומדת בקמותיה, אבל גינה
היא קטנה, ולמה ההצמחה של הצדקה והתהילה נמשלת לגינה?
מענין, אבל כעת יש להתפלל שחרית...

...

בשעת סעודת הצהרים שיתף נתנאל את הציבור בשאלתו.

לאחר דיון קצר בהקשר בין הפסוק לפני כן שתופס את הבגדים כעיקר הסיפור
לפסוק שאחרי כן שחוזר לעבודת האדמה הטבעית, אמר רפאל, - נכון ששדה
היא עוצמתית יותר, אבל גינה היא יפה יותר. צבעונית, מלא סוגים, יש לו יותר
חיות. יכול להיות שהתהילה היא כלפי חוץ וזה מה שנמשל לשדה, והגינה היא
כלפי הצדקה, התוכן הפנימי שקיים אצלך.

יואל הנהן בעמקות, - יפה מאוד! ואף זאת יש לומר, ששדה היא רחוקה מהבית,
והעוצמה שלה היא בעיקר להולכי דרכים, אבל גינה יש לה את המקום הביתי,
האישי, שאדם שמח במעשה ידיו ומזה הוא הולך וקוטף, וזה תוספת על מה
שאתה אומר, שחלק מהחיות של גינה זה מה שהיא בבית.

רגע, שאל מלאכי, אתה אומר שהגינה היא צבעונית יותר, זאת אומרת שיש בה
כמה סוגים, אבל איך? זה כלאים, לא?

ובכן אחינו איש חמודות – שאלתך נפלאה, וזו היא ששנינו בפרק שלישי ממסכת
כלאים – עָרוּגָה שְׁהִיא שְׁשָׁה טְפָחִים עַל שְׁשָׁה טְפָחִים, זֹרְעִים בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה
זְרַעוֹנִים, אַרְבָּעָה בְּאַרְבַּע רֵיחוֹת הָעָרוּגָה, וְאֶחָד בְּאֶמְצַע.

מממ.. מענין מאוד! ומה זה שונה משדה?

כאן קפץ אהרן שעד עתה היה שרוע על גבי הכורסא במנוחה ממרעה הבוקר:
בדיוק מה שהם הסבירו! בגלל שגינה היא משהו יותר ביתי, אז אתה לא רואה
כאן גידולים מעורבים, בשדה כשאתה מגדל הרבה מינים אז אתה עושה פה שדה
מעורבת, אבל גינה זה מלכתחילה נועד לקצת מינים, ולכן אפשר לזרוע בה
הרבה זרעונים.

רגע, אבל גם לזה יש כללים, לא? אי אפשר לזרוע סתם בעירבוביא.

- נכון, אבל זה החילוק, ששדה כשאתה רוצה לזרוע כמה מינים אתה צריך להרחיק ביניהם עד כדי כך שלא ינקו אחד מהמקום של השני, אבל בגינה מספיק לך שישימו לב שהם מופרדים אבל אין לנו בעיה אם הם יונקים מאותו מקום.

- אתה אומר שבעצם אפשר לזרוע גם חיטים בערוגה באופן הזה?

לא. כי ההגדרה היא בזרע, סוג זרע של גינה או סוג זרע של שדה, ולכן גם שדה ירקות יספיק טפח, וגם ערוגת חיטים תצטרך הרחקת יניקה.

- הי! קפץ יואל, - המשנה מפורש מצריכה בשדה ירקות ששה טפחים, במשנה שמדברת על שיעורי הרחקות, תבואה בתבואה, בית רבע. ירק בירק, ששה טפחים. תבואה בירק, ירק בתבואה, בית רבע, והרי לנו שסברתך נכונה מאוד בלי ההגבלה שנתת על זה שההגדרה היא סוג הזרע, אלא ההגדרה היא באמת אם זה שדה או ערוגה, ולפי זה ברור שגם תבואה יהיה את אותו דין.

כאן התערב רפאל: - אבל זה לא יתכן, שהרי נתבאר בפירוש באותו הפרק: כל מין זרעים אין זרעים בערוגה, וכל מין ירקות זרעין בערוגה! ואם כך נתקענו! כי אם הנושא הוא היניקה מדוע בירקות מותר, ואם הנושא הוא ההרחקה למה בזרעים אסור.

ובקצרה – הבעיה היא ששדה ירק ושדה אילן יש להם את אותו דין – שצריך הרחקה בשיעור כזה שלא ינקו אחד מהשני. וערוגת ירק וערוגת תבואה – דינם שונה, שערוגת ירק מספיק באופן מסוים רק הרחקה קטנה, ואילו ערוגת תבואה צריך הרחקה רגילה, ומה ההבדל?

- אוקי, כך אהרן. - אז זה כנראה הולך לכיוון שמה שאמרתי על סוגי זרעים זה אמת, רק שבירקות זה יכול להשתנות, שבעיקרון הדרך לנטוע אותם גם קצת, אבל אם נטעת שדה אז אתה צריך להרחיק הרבה.

נפרשה שתיקה של אחרי דיון שצריך הרחבה, כל אחד התהרהר בינו לבין עצמו.

...

פרק ב. ה' חעי.

נתנאל יצא למרעה ערב, ארבע שעות עם עצמו...

בעודו הולך עם העדר לכיוון השדות, החל משחזר את הדיון בצהרים.

למה בעצם אסור לנטוע כלאים? כנראה זה הערבוב של הכוחות, החוסר סדר שלהם. הנה, לפני תקופה נודע שאפשר להתערב גם בלידה אנושית ולשנות אותה גנטית, למה אנשים לא עושים את זה? בהכרח שכולם מבינים שלידה זה

משהו אלהי, ולא מתערבים בו. אם כך גם להתערב גנטית בצמחים זה לא מתאים!

הנה, יש שיטה בירושלמי שכלאי אילן וכלאי עוף נלמדים ממה שכתוב 'את חוקתי תשמורו' – חוקים שחקקתי בעולמי! כלומר, אל תתערב בחוקי הבריאה, אל תשנה את מה שאני חקקתי.

אבל אם כך, אפשר לומר את זה על כל העולם המודרני, מה ההבדל בין רכבת לאפרשזיף?

אולי ההבדל הוא שזה התערבות במהלך האלהי, וזה פעולה אנושית, זאת אומרת רכבת היא פעולה בתוך העולם הטבעי, אבל היא לא התערבות בטבע, אבל כשאתה משנה גנטית את הצמחים אתה משנה את הטבע עצמו.

מבלי משים עלה בזכרוננו הפסוק 'שיניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכולם מתאימות ושכולה אין בהם'. השיניים הם הכלי שהאדם חי אתו, בהם הוא בעצם מתקשר עם ההזנה שבחוץ.

אולי לכן המאור פנים מתבטא בחיור, חשיפת הקשר של האדם עם העולם שבחוץ. כשאני מחייך למישהו אני אומר לו, אני רואה בך מישהו שראוי לתקשורת עם התזונה שלי, עם החיים שלי.

לכן השיניים צריכות להיות מתאימות, שתקשורת החיים תהיה באיזון, בסדר, בלי חיסרון.

העירבוב, הוא אם כל חיסרון הרי, גם בהשקפות, גם בסוגיות, כשהדברים מעורבבים אין להם יכולת להתפתח, ואם הם מתפתחים הם מתפתחים בצורה עקומה, כשמרכיבים שני סוגי בעלי חיים יוצא משהו משובש, גם אם הוא חזק מאוד כמו פרד זה שיבוש, נטיה מההלך הטבעי של החיים.

כשחורשים בשור וחמור זה מעכב את ההתפתחות הרגילה של החרישה, לשור יש את הקצב שלו ולחמור את הקצב שלו, והדין הזה נאמר ביחד עם כלאים, כי זה גם אותו שורש, ויכול להיות שזה קשור לענין של צער בעלי חיים, אבל זה ענף מהשורש ולא המהות בעצמה.

גם בעבודת האדם, הרי הרשעים כים נגרש השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט, וארח צדיקים כאור נגה הולך ובא עד נכון היום, הרשעים מלאים אמביציות חסרות סדר, והצדיקים הולכים לאט, הכל בסדר נכון.

כשהחלקים בנפש מתערבבים זה נזק גדול לאדם, אם כח מסוים בנפש לא מאוזן זה נזק גדול לכל כיוון, בחבירות, בעבודת ה', בתורה, בהכל.

ולכן כנראה כלאים לא נאסרים באכילה, כי אם שבשת את העולם אין מה לעשות, וצריך להמשיך לפעול ככה, רק שאסור לשנות את העולם, אבל אם שינת צריך להתקדם ככה.

וכנראה גם בחיים זה כך, שאדם שכבר שינה בעצמו ובמהותו כוחות מסוימים הוא צריך לפעול איתם ככה בעולם, רק כנראה תמיד אדם יכול לחזור למצב הראשוני, ומענין אם יש ענין לא להמשיך את הזריעה של הכלאים, ז"א הגרעין של הפרי שצמח אם יש ענין רעיוני לא לשתול אותו שוב.

והכי חשוב לסדר את הכל, וזה קשה מאוד אחרי הרבה שנים של חשבונות רבים וחסימות חיצוניות, לבנות עולם פנימי מסודר זה קשה מאוד, ולכן צריך להמשיך בעבודה, ולהשתדל שמעכשיו הנפש תהיה מסודרת, התורה, לתת לכל דבר את מקומו הנכון..

ועכשיו כבר השמש מתחילה לשקוע, וצריך להתחיל להחזיר את הכבשים למקומם הנכון, לגדור למכלה צאן...

מנגינה נוגה התפשטה על הגבעות סביב, עלי שקיעת אורו של יום.

חי ה' וברוך צור... בה' תתהלל נפשי, פי ה' יאיר נרי, בהלו נרו עלי ראשי... ישלח מלאכו לפני, ללותי לנה... בכוס ישועות אשא פני, מנת כוסי רנה...'

...

פרק ג'. משלוח מבני ברק.

הכבשים חזרו לגדרות המאולתרות, תפילת מנחה מסתימת, הבחורים גלגלו את התפילין לנרתיקם.

- הולכים להגיע עוד כמה חבר'ה, תתכוננו.

- מאיפה?

- כמובן, מהישיבה. הולך להיות שמח.

- העיקר יהיה יותר שעות לישון...

- הפנס מוטען?

- ומה עם ארוחת ערב?

- נראה לי נאכל היום פירות וירקות, הם מביאים איתם משלוחים.

מפה ומפה, חושך נפרש על פני גבעות בנימין. נהמת רכב מקרטע, חיבוקים קצרים, ועשר ארגזים הוצאו מתא המטען.

פתק קטן. 'וזרע עבדיו ינחלוה, ואוהבי שמו ישכנו בה'. באהבה והערכה לאחינו על פני השדה, יעקב ורעייתו'.

- למה הוא לא הגיע גם? צחקק אהרן.

- אחי הוא שנה ראשונה, עדין לא יכול לצאת לקמפינג עם אשתו! לפחות הוא שולח מרחוק...

- וואו וואו וואו כמה אוכל! יש פה נראה לי איזה מאה סוגים של אוכל!

- מאה? הגזמת בטירוף רבינו. אולי שלושים.

- בא נספור, נתחיל מהירקות: מלפפון, עגבניה, פלפל שלוש סוגים, עגבנית שרי, צנון, בצל, חסה, כרוב, חצילים, יש לנו עשר. קישוא...

- רגע רגע! ספרת שבע.

- שבע?

- הפלפל, אחי. הכל אותו דבר! אז מה אם זה כמה צבעים?

- צבע, רבינו. צבע זה משמעותי מאוד. אפילו בציצית תכלת ולבן זה שתי מינים...

- אתה בירקות, גבר, לא בציציות. ואם אתה הולך לכיוון הזה בא נשאל אותך: מותר לזרוע אותם ביחד? ודאי שכן! הא למדת שבירקות זה לא שני מינים.

- וזאת מנין לך ידידי המלומד?

- אממממ...

- חחחחח. חברה, תעצרו שניה את הויכוח החמוד שלכם, אולי נשב ונתחיל לברך על הפירות, ונמשיך בדיון?

בחיוכים משוחררים החברה התחילו לקצוץ בסכינים את אסיף הארץ, אזי פתח יהויריב.

- שנינו במשנה בתחילת מסכת כלאים, החטים והזנין אינן פלאים זה בזה. השערים ושבילת שועל, הכסמין והשיפון, הפול והספיר, הפרקדן והטפח, ופול הלבן והשעועים, אינם פלאים זה בזה: וכל המשניות הבאות שם זה על הנושא הזה, מה נקרא מין אחד ומה נקרא שני מינים;

חזרת וחזרת גלים, עלשין ועלשי שדה, כרשים וכרשי שדה, כסבר וכסבר שדה, חרדל וחרדל מצרי, ודלעת המצרי והרמוצה, ופול מצרי והחרוב, אינם פלאים זה בזה:

הלפת והנפוז, והכרוב והתרובתור, התרדים והלעונים, אינם פלאים זה בזה.

ובאילן, האגסים והקרסתומליון, והפרישים והעזרדים, אינם פלאים זה בזה.
זאת אומרת, שיש באמת פירות שההבדלים ביניהם לא יוצרים משמעות של מין
נפרד. אם בגלל שהם דומים בטעם, אם בגלל שהם דומים במראה.

בעצם זה היה אמור ללמד אותנו מה מגדיר בפירות וירקות מין אחד, ומה מגדיר
שני מינים. הבעיה היא שרוב המינים המוזכרים במשנה לא מוכרים לנו היום.
מישהו יודע מה זה תרובתור? או עוזרדין וקרסתמליון?

- או פרקדן. הכי מענין אותי מה זה בצלצול..

- חחחח. בכל אופן זה מאוד מקשה עלינו להבין מה בדיוק הנקודה.

משה נשא עיניים ליהויריב. - סבורני שאם אין אנו מכירים את הפירות האלה, לא
נשאר לנו אלא לנסות להבין בעצמינו, לפי מה שאנחנו כן יודעים על הפירות. וגם
אם ההגדרות שלהם היו אחרות, מכל מקום כך נתנה תורה שהחכמים יבינו לפי
יכולתם מה נקרא מין כזה ומה נקרא מין כזה.

- מענין מאוד. באמת כך אמרו בירושלמי: יש מֶהָן שְהִילְכוּ אַחַר הַפְּרִי וְיֵשׁ מֶהָן
שְהִילְכוּ אַחַר הָעֵלֶיךָ. הַלְפֹת וְהַצָּנוֹן הִילְכוּ בְהֵן אַחַר הַפְּרִי. הַלְפֹת וְהַנְּפוֹס הִילְכוּ בְהֵן
אַחַר הָעֵלֶיךָ. הַתִּיבּוֹן. הַרִי צָנוֹן וְנְפוֹס הַרִי פְרִי דוֹמָה וְהָעֵלֶיךָ דוֹמִין וְתִימֵר כְּלָאִים.
אָמַר רַבִּי יוֹנָה בְּזֶה הִילְכוּ בְהֵן אַחַר טַעַם הַפְּרִי.

כלומר יש כאלה שהלכו בהם אחרי צורת העלים שהיא דומה ויש כאלה שהלכו
אחרי צורת הפרי הדומה, ויש כאלה שלמרות שהצורה דומה הלכו בהם אחרי
הטעם, שהטעם שונה מאוד, ורואים כמו שאתה אומר שהענין תלוי בהרגשת הלב
והגדרתו, מה נקרא מין אחד ומה לא.

יצחק התערב: תראה, זה ברור שיש שם גם מינים שהם בעצם ממש אותו מין רק
בווריאציה אחרת, כמו כרישין וכרישי שדה. לא כך? רק לפת ונפוץ למשל, צריך
להגיע לסברא של העלים, ואם היה להם מידע ברור על זה ולנו אין אנחנו לא
יכולים להכריע, וגם אם אתה לא יודע מה בדיוק הכלל שהנחה אותם ללכת אחרי
העלים או הפרי אז איך יש לך אפשרות להכריע ממה שנראה לך?

- נכון, הסכים משה. אבל הנקודה היא שאני אוחז שזה גופא משתנה, כלומר כיון
שהיום אין לנו את ההגדרות שלהם, אזי באמת דיני התורה נקבעים לפי התפיסות
היום. למשל ברוקולי וכרובית ששניהם נראים אותו דבר וגם דומים יחסית בטעם
רק זה לבן וזה ירוק, אם חכמים יכריעו שהם אותו מין לפי רעיונם היום - הרי זה
יקרא אותו מין לגבי כלאים, כי התורה באמת נתפסת כל דור לעינינו.

- בכל מקרה, סיכם חים, זה פשוט לפי כל זה שפלפל בצבע שונה זה לא נקרא
מין אחר, כי זה פשוט אותו פלפל, וכמו שפשוט שמותר להרביע שור שחור עם
שור לבן נכון?, גם עגבניה ועגבנית שרי מסתבר שזה לא יותר גרוע מחיטים וזונין.

ולגבי כל השאר – פשוט צריך להושיב את מושב החכמים, ולהביא לפניהם את כל סוגי הפירות – ושיכריעו!

- אם יש להם אפשרות להכריע, מיהר יצחק.

- כן, כמובן...¹

- איזה ענב!! ישתבח שמו!!!

- על כל מה שבראת, להחיות בהם!...

- על העץ ועל פרי העץ, ועל ארץ חמדה טובה ורחבה...

...

פרק ד'. שומרים לבוקר.

העולם נעטף בחושך, הבריות עלו על יצועם. קול הדממה התנחל בבטחה על הגבעה הפורחת, רק הכלבים נבחו מדי פעם, בלי סיבה.

נתנאל התעטף במעיל מזדמן, לקח את הפנס ויצא למשמרת.

להסתובב, להאיר, הכל שקט... הצאן רגוע, אין אורחים לא רצויים.. הוא פנה לעבר הצד השני של הגבעה, רחוק מהביתן, הוא ואלהיו.

יש איזושהי אוירה מאוימת בלילה, איזושהו רצון עמוק אין סופי שמכה ברך, כמיהה לחשוף איזה סוד גדול מאוד, איזה נעלם מסתורי ביותר...

החושך הזה, השקט המוחלט, נותן הרגשה אמיתית שיש, יש כאן משהו מעבר... מעבר לחים הרגילים.

יש הרבה מה לחשוב על הלילה. מצד אחד, לא נברא לילה אלא לשינה, כי בלילה אין חיים, ומי שער בלילה עליו הכתוב אומר עין נואף שמרה נשף, בלילה הזמן לכל המות, לכל מה שאין לו הכלה ביום, צא ולמד שאין בית קולנוע או מועדון שפתוחים ביום, זה פשוט לא מסתדר, רק הלילה נותן לזה קיום, קיום לדמיון, לריק, לשווא.

ומצד שני אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. כי דוקא שהחיים הרגילים עוצרים, אדם יכול לחשוף את מעמקי החיים. צא ולמד שאת שיחות העומק עורכים בלילה, המחשבות הנוגות המציפות את רובד עומקה של הנשמה מגיעות בלילה, כִּי־אֶרְאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעֶיךָ יָרַח לְכֹכְבִּים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה, מִה־אֶנֶשׁ כִּי־תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ? הנוראות של ה' מול האדם היא דוקא בלילה, שרואים את הבריאה בלי קול המונה של רומי, בלי קול גלגל חמה המנסר ברקיע.

¹ המו"מ ע"פ חזו"א כלאים סימן ג'.

זה שאמר הנביא – נְפָשֵׁי אֹיְתָךְ בְּלִילָה אֶפְרֹחֵי בְּקֶרְבִי אֲשַׁחֲרֶךָ...

...

בסוף הסיבוב אור הפנס נפל על דמות מתנועת.

– הלואי מי זה?

– זה אני, זה אני,

– אהרן! נבהלתי.

– מחילה, מחילה. פשוט התינוק בכה ויצאתי להרגיע אותו קצת לאור הירח.

– וואי, יחמלהו צורו. אם אתה ער – לא נעשה איזה קפה?

– אדרבא...

...

יושבים על הכורסאות הישנות, התינוק כבר נרגע. אדי הקפה נשקפו על אור אלומת הפנס.

- תגיד לי, התרווח אהרן על גבי הכורסא מערסל את בנו הקטון. - איך מתמודדים עם העצבות של הלילה? אתה בטח מבין מה אני אומר.. מה עושים? נגזר עלינו לנצח ליפול לעצבות בלילה?

- אני מבין מאוד מה אתה אומר, נתנאל הצית סיגריה. – ואתה יודע מתי הכי לילה? מוצאי שבת. אז אתה נופל לחושך בלתי חוקי עד שאתה הולך לישון...

- חד משמעית... אז נו, זה לא תכל'ס! צריך לשמוח בחיים! ובלילה שירה עמי, תפילה לאל חי!

- יפה, אמרת את זה, זה באמת ההתמודדות.

- אתה יודע, המשיך נתנאל, - הייתי בבין הזמנים בישיבה של סבא שלי, והכל היה ריק כזה, שומם ודומם. גם אז הרגשתי כזאת הרגשה של מוצ"ש, של לילה. הכל כזה נגמר, תם.

חשבתי על זה אז, שבעצם כל סיום אירוע זה רגע של לילה, שכאילו פתאום אתה רואה שיש כאן איזה משהו מעבר, שאין תכלית גמורה, מין הרגשה כזאת כמו שחוזרים מלויה, לא אל תצחק, באמת! שמרגישים אפעס, יש כאן עוד משהו מעבר למה שאנחנו חים ושמחים.

- אני מבין מה אתה אומר, הנהן אהרן. – לכן באמת הצורה היא להתחבר למשהו עליון יותר מהחיים, ובלילה שירה עמי, השירה בלילה היא לאחוז באמונה,

ואמונתך בלילות, רק ככה אתה מצליח להתמודד עם הלילה הקשה, לחתור לגילוי העליון שמעל המציאות.

וואו, חשב נתנאל, זה ממש מתאים למה שחשבתי קודם על החוויה של הסוד שבליילה. – ואתה יודע מה עוד? שללמוד תורה נותן את זה בגדול. אתה זוכר מה שיסדת בזמנו על האורות והכלים? שהצורה הנכונה לחיות היא בכלים בעצמם וממילא נכנסים להם האורות? זהו, אז גם בליילה יש את זה, שפתאום כבר אין לך אורות, יש לך רק כלים, הדרך היחידה שלך להתמודד זה לאחוז חזק בעץ החיים, בכלים של העולם, וככה אתה מגיע אל החיים הגדולים.

אני חושב שזה גם הצורה להתמודד עם סיום אירוע, עם מוצאי שבת או עם כל פעם שאתה מרגיש – זהו, נגמר, פשוט לפתוח ספר – וללמוד..

- נו, אז יאללה! צהל אהרן וכמעט העיר את התינוק, - בא נלמד משהו, נאיר את החשיכה!

- מה נלמד?

- תראה, יצא לנו היום להיפגש בעיני כלאים, נכון? הייתי שמח להבין יותר מה באמת השורש והגדרים, בפרט אם נתמקד בדיון של הצהרים, איזה הרחקה צריך מדאורייתא, מה מדרבנן, ומה הגדרים של הדרבנן.

- יפה מאוד! זה נקרא חושב על מנת לעשות. בא נתחיל לקרוא...

אין מביאין אילן באילן, ירק בירק, ולא אילן בירק, ולא ירק באילן. רבי יהודה מתיר ירק באילן:

ואחר כך, הזרע חטה ושעורה כאחת, הרי זה כלאים.

המשמעות הפשוטה של המשניות בפרט שזה מה שסדרו בפרק הראשון ואין בזה הרבה כללים, שזה נקודת האיסור מדאורייתא. לזרוע שני סוגים ביחד, או להרכיב אילן באילן או ירק בירק.

- מה הסיבה שרבי יהודה מתיר ירק באילן?

- בגלל שהם לא מתחברים, כך כתוב בירושלמי. זאת אומרת שכלאים מדאורייתא נאסרו באופן כזה שהם ממש ביחד. לא יונקים אחד מהשני, לא קרובים, זה לא הנקודה. הנקודה היא שהם ביחד.

יפה. ובעצם רק בפרק ב' וג' המשנה מתחילה לדבר על ההרחקות, ששם כבר יש הרבה גדרים ושינויים, בגלל שזה כבר הגדרה מדרבנן, ויכול להיות שזה דין דאורייתא, אבל הגדר שלו הוא כבר אחר, לא שאסור שיהיה ביחד אלא שאסור גם שיראה מעורב.

- רגע, רגע, מדאורייתא – או מדרבנן?

- אממ. בא נבדוק.

...

פרק ה'. ממשיכים ללמוד.

- במשנה בפרק ג' אמרו, נוטע אדם קשות ודלעת לתוך גמא אחת, ובלבד שתהא זו נוטה לצד זה, וזו נוטה לצד זה, ונוטה שער של זו לכאן, ושער של זו לכאן. שכל מה שאסרו חכמים, לא גזרו אלא מפני מראית העין. הרי המשמעות הפשוטה של המשנה, שמדאורייתא אסור רק במפולת יד כמו שראינו - הזרע חטה ושעורה פאחת, הרי זה כלאים, אבל שאתה נוטע אחד ליד השני זה אסור רק מדרבנן מפני מראית העין שזה מעורבב, ואם אתה מפריד אותם זה בסדר.

- וגם בירושלמי, על המשנה שאמרה כל סאה שיש בו רבע ממין אחר, ימעט, שאלו איך מותר למעט את זה הרי אסור לבטל איסורים לכתחילה, ותירץ הירושלמי 'תמן את מרבה לבטל איסור תורה. ברם הקא את מרבה לבטל מפני מראית עין', וגם שם משמע שזה רק דין מדרבנן, מפני מראית העין.

- הענין הוא שזה מוזר, חשב נתנאל בקול, - מה שייך בזה מראית העין? תמיד מראית העין היא שיחשדו אותו שזרע אותם ביחד, אבל כאן מה, באמת תבואה בתבואה יחשדו אותו שזרע אותם ביחד ממש אם יש ביניהם פחות מבית רובע?

- כנראה שהכונה פה מראית העין היא אחרת, התוה אהרן לאט, - שגזרו איסור חדש לא מצד הדין כלאים עצמו, אלא מצד מראית העין שבו שהוא נראה מעורבב, וזה גזירה חדשה של חכמים לאסור.

- יפה! ולכן יש בזה כל הרבה חילוקים מה שלא שמענו בדינים דאורייתא, כי ההגדרה של מראית העין היא רחבה, וזה תלוי בהרבה דברים לכאן ולכאן. אם נחזור לדין שהיה לנו בצהרים על הערוגה, שאפשר בערוגה אחת לזרוע חמש מינים, נבין שכיון שהכל הוא גדרים בדרבנן, אז בערוגת ירק אתה יכול לחוות את ההפרדה, ולא בערוגת תבואה שהיא נזרעת בשדות גדולים, ומצד שני שדה ירק כן צריך הרחקה.

- חזק וברוך, אישר אהרן והמשיך - אלא שאולי אפשר לומר, שבאמת זה כן דין דאורייתא, רק חכמים קבלו שהדינים מדאורייתא הם תלויים בכל מיני ענינים משתנים, והדין תורה נאמר באופן כזה שזה תלוי במה שנראה כהרחקה. זה סברא שמתאימה למרן זללה"ה... תבדוק במחשב.

- מיד. הנה – חזון איש, זרעים, כלאים, חיפוש... שכל מה שאסרו חכמים... הנה.

'אין הכונה שכאן איסור דרבנן דגם כאן איסור תורה כמש"כ הר"מ פ"ב מה' כלאים
שאם יש רובע לסאה וזרען לוקה אלא הכונה דהכא כל כלאים בערבוביא הנראית
לעין אסרה תורה...'

'דשפיר י"ל דכך קבלו חז"ל בפירוש מצוה זו... והא דתנן פ"ג מ"ה שכל מה שאסרו
חכמים לא גזרו אלא מפני מראית העין, אין הכוונה איסור דרבנן אלא גזרו
בהכרעת ההלכה...²

- אבל תשמע, יש כאן משהו מוזר. קח למשל את המשנה של תבואה ששעלה בָּהּ
סְפִיחֵי אֶסְטִיס, וְכֵן מְקוּם הַגְּרָנוֹת שְׁעָלוּ בָּהֶן מִיַּיִן הַרְבֵּה, וְכֵן תִּלְתָּן שְׁעָלָה מִיַּיִן
צְמָחִים, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְנַכֵּשׁ. אִם נִכְשׁ אוֹ כֶּסֶח, אוֹמְרִים לוֹ, עֵקֶר אֶת הַפֶּל חוּץ
מִמֵּין אֶחָד. בעצם מבואר כאן שכלאים זה תלוי במה שהוא רוצה או לא רוצה,
ולומר שזה הגדר מדאורייתא זה קשה, ממתי הדין מדאורייתא תלוי ברצון שלו?

בנוסח למדני אתה יכול לומר שהאיסור הוא **תזרע כלאים**, כלומר שאתה תהיה
זורע או מקיים כלאים, אלא שקשה לי להבין את זה בנוסח פשוט ומציאותי, מה
זה משנה אם אני עושה או לא? הרי כלאים נאסרו כי הם רעים, לא טובים, זה
משנה אם אני עושה את זה או לא?

- תראה, זה אתה מבין שכלאים ברחוב אתה לא צריך לעקור?
- אפשר לומר.

- זהו, אז כנראה כמו ברוב האיסורים בתורה, הדרישה ממך היא לא יותר מאשר
שלא תעשה את הדבר הזה, ואם זה קרה אז אתה לא מחויב לזה וזה הטעם
במשנה שהזכרת.

הרעיון הזה שהכל תלוי בהגדרת העירבוב הוא הטעם בהרבה משניות שמדברים
על עניני ההרחקה, כמו אלו:

- תקרא בניגון!

- הִיָּה ראש תור חטים נִכְנָס בְּתוֹךְ שֵׁל שְׁעוּרִים, מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּסוּף
שָׂדֵהוּ. שֵׁל חֲטִים וְשֵׁל חֲבָרוֹ מִיֵּן אַחַר, מִתֵּר לְסַמֵּךְ לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן.

שֵׁל חֲטִים וְשֵׁל חֲבָרוֹ חֲטִים, מִתֵּר לְסַמֵּךְ לוֹ תֵּלָם שֵׁל פְּשֵׁתָן... רַבִּי אַהֲרֹן אוֹמֵר, אִף
בְּאֻמְצַע שָׂדֵהוּ מִתֵּר לְבַדֵּק בְּתֵלָם שֵׁל פְּשֵׁתָן:

אֵין סוּמְכִין לְשָׂדֵה תְּבוּאָה חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ, אֲבָל סוּמְכִין לְשָׂדֵה יִרְקוֹת חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ.
וְסוּמְךָ לְבוּר, וְלִנְיָר, וְלִגְפָה, וְלִדְרָךְ, וְלִגְדֵר גְּבוּפָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלִחְרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק

² חזו"א כלאים ד' י"א וב' י'.

עֲשֶׂה וְרַחֵם אֲרַבְעָה, וְלֵאילֵן שֶׁהוּא מִסֶּךָ עַל הָאָרֶץ, וְלִסְלַע גְּבוּהַ עֲשֶׂה וְרַחֵם אֲרַבְעָה:

- בכל אלו מבואר שכדי להגדיר את זה ככלאים צריך שזה יהיה לא מובדל. אבל אם זה מובדל אפילו בגלל שזה נראה שדה של מישהו אחר, או כי אתה לא באמת זורע את זה אלא רק בודק אם השדה הזאת טובה למין הזה, או שיש לך איזשהו הבדל טבעי – בכל אלו מותר שפיר לזרוע.

- ואם כן, היוצא לנו שאם זה מדרבנן או מדאורייתא זה מחלוקת ראשונים³, אבל הגדר בכל מקרה הוא שכלאים – פירושו עירבוב, ואם יש לך אפשרות לראות את זה כלא מעורבב, טע ושמח במעשי ידיך.

- ישתבח המלמד תורה לעמו יעקב.

והנה כמו השחר עלה, מלטף בקרניו את שני הנערים, הכרותים בברית עולם בתורת ה' בארצו, העוסקים בבירור דבריו העתיקים וכל זמן שממשמשים בהם מוצאים בהם טעם.

- אני אלך להניח את העולל בידי אמו.

בשמים השחורים נמסך גון מעט יותר בהיר, המחשב הופעל וניגון הבוקר מילא את חלל האדמה.

שחר קמתי להודות... לך אלהי תהלתי, וארנן לך בְּקָר, ואודיעך חטאתי... תִּנְתֵּן לִי בְּזֶה שְׁכָר, לִפְעֻלָּתִי... נִפְשִׁי בְּשִׂאלָתִי, וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי...

- בוקר טוב! זעק אהרן מרחוק, - יישר כח!

- אשריך! החוה לעומו נתנאל, - אלהים בקרבה בל תמוט, יעזרה אלהים לפנות בוקר!

'ברוך שנתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה'...

...

פרק ו'. ולקרוב אקריב לו את כרמי.

לפני שנה וחצי, באחת הפעמים הקודמות של הביקור בגבעה, החליט יהויריב להתפרש על גבעות נוספות, וההר הסמוך גודר בעבודה קשה ומפרכת.

אחרי שהעבירו אל בין הגדרות את כל רפש העיזים שפינו מהדיר והאדמה היתה דשנה מספיק, הגיעו השתילים, קטנים וציבים, עלעלי תלתן קטנים בראשיהם, וחזותם מבשרת: אוסרי לגפן עירה.

---

³ ר"ש ורמב"ם.

כעת צעדה חבורת הבחורים עם יהויריב לעבר הכרם, שזופי שמש ועטורי תפילין,
וליבם טוב עליהם על גבורת עוז יעקב אשר מפריחה ארץ עיני אל מתבוננות,
בהדרת ענוה ובצלילי חירות הנפש, עוד תטעי כרמים בהרי שומרון.

- יהויריב, פנה יצחק, - מה זה ערימת העצים השרופה כאן?

זה היה נראה בהחלט רע. עשרות גפנים שרופות נערמו בפתח הכרם, ביניהם
כאלה שעדיין היה אפשר לראות בהם את האשכולות שהיו, כאילו בא מישהו
ועקרם בחמת זעם וללא רחמים, וכילה את חמתו באש אוכלה.

- זה כאילו פינזי? הצבא עלה לכאן פעם?

- רשעים, פושטי ידיים בזבול! סינן חיים בזעם.

- אולי ערבים, לא?

יהויריב לא התרגש, הוא חייר, והחל לספר.

זה היה לפני חצי שנה.

...

אבא! הגפנים פורחות, הענבים סגולות! בא תראה, אפשר להתחיל את הבציר!
אני ישבתי באותה שעה עם החברותא שלי בטלפון, ולא היו עיתותי בידי. הנהנת
ל טוב בחצי ראש, והמשכתי בעיני.

מזוית אוזני שמעתי את שוקק משוחח עם טוב בהתלהבות.

הענבים... מלאות יין... ספרתי לאבא... מעשר ראשון. גם עגבניות... מלא... שלוש
שיחים לפחות, נראה לי אכלנו שם... נפלו. אולי זה מוסיף...

ההבנה הכתה בי כברק.

עגבניות. בכרם.

כלאים! צריך לעקור את זה ויפה שעה אחת קודם!

אמנם זה לא נאסר מיד, כי הזרעים לא נפלו בכונה, והרי זה שנינו: הִיָּה עוֹבֵר
בְּכֶרֶם וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים... מִתֵּר.

אבל לכאורה עכשיו צריך ללכת לעקור את זה, ואם לא הרי זה נחשב שאני מקיים
את זה בעצם זה שאני לא מזדרז לעקור את זה.

בינתיים נתקצרה רוחו של החברותא שלי. הלו, יהויריב, אתה איתנו?

אל תשאל! נתקלתי פה בכלאים בכרם, אני חייב לסיים וללכת לעקור אותם, נראה
לי נעמוד כאן היום!

הלו? אין שום צורך! אתה יכול לחכות עד שנגמור! זה כמו מה שלמדנו, הרוּאָה יֵרֵק בְּפָרֶם, וְאָמַר כְּשֶׁאֲגִיעַ לוֹ אֶלְקָטָנוּ, מִתֵּר. כְּשֶׁאֲחֹזֵר אֶלְקָטָנוּ, אִם הוֹסִיף בְּמֵאֵתִים, אֶסוּר, וְכֵן אֵתָה הָרִי עוֹסֵק בְּאֲמִצֵּעַ עֵינַי, וְזֶה מִמֶּשׁ לְכֶשֶׁאֲגִיעַ לוֹ אֶלְקָטָנוּ, וְאִם כֵּן חָכָה עַד שֶׁנִּגְמַר...

הייתי שרוי תחת ההלם, ולא נתתי לבי לבדוק את דבריו כל הצורך. המשכנו ללמוד, סיימנו, אני שכחתי מהענין, וחרצתי את גורל כרמי, כרמי שלי לא נטרתי...

שהרי אמרו בירושלמי, רבי אהרן בר חנינא אמר בפועל שנו. דהיינו שכל ההתר הוא רק בפועל שעוסק במלאכת הכרם, שאז דנים אותו כעוסק בעבודת הכרם וזה יהיה חלק מזה בהמשך, אבל אם הוא לא עוסק במלאכת הכרם אלא במלאכה אחרת הוא חייב ללכת ולעקור אותו, ובפרט שכאן גם אחרי שסיימתי לא עקרת את זה, ובאמת הרמב"ם לא מביא את הירושלמי הזה, אבל מה נעשה.

בדקתי את הענין, הכרם היה נטוע בערך שני מטר משורה לשורה, והעגבניות היו די באמצע, בכמה מקומות. וההלכה היא שזה אוסר בערך שמונה מטר לכל צד, שזה השיעור של כרם: הנוטע ירק בפָּרֶם אוּ מְקַיִם, הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ אֲרָבָעִים וְחֲמִשָּׁה גָּפְנִים... הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֵגְלוֹת וְלֹא מְרַבְּעוֹת.

לקחנו מעדרים. הלכנו בפנים אפורות אל הכרם המלבב.

פְּנֵי-תִקְדֵּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֵּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתִבּוֹאֵת הַכָּרֶם...

אבא – מה – אתה – עושה? הזדעק אלי אבינועם, למה?? למה לעקור?? אתה הורס את כל הכרם!! הבכי חנק את קולו. כל כך הרבה עבדנו על זה, אמרת שזה יישוב הארץ! אמרת שהנביא התנבא על זה! מה אתה עושה??

חבקתי אותו. אמרתי לו, נועמיל'ה היקר. אנחנו עבדים של ה'. הוא הוציא אותנו ממצרים, והביא אותנו אל הארץ הזאת, אתה זוכר?

הוא הנהן, דמעותיו נספגות בחולצתי המיוזעת.

והוא, האבא הרחום שלנו, המלך הגדול שלנו, אמר שהוא לא אוהב כרם של ענבים עם עוד ירקות, אתה מבין? והוא נותן לנו הכל, ואת המקום הזה, וזה שלא מגיעים לפה ערבים, וזה שיש לאבינועם חברים ואמא שלו אוהבת אותו. והוא אמר לנו להרוס את הכרם הזה, אתה מסכים?

הוא פתח אלי זוג עינים גדולות ויפות, הוא? הוא אמר לך?

הוא לא אמר לי באופן אישי, לטפתי לו את הלחי, אבל הוא ככה כתב בתורה שלו.

טוב... הוא חיך מתוך הדמעות, אם הוא אמר, אני מסכים.

אחרי חצי שעה כבר לא נשארה גפן אחת על מקומה, הבערנו מדורה גדולה שודאי ראו אותה מהכפרים הסמוכים ושמחו, הנה נשרף שם משהו.

עמדנו ליד המדורה ושרנו.

הקדוש ברוך הוא, אנחנו אוהבים אותך... הקדוש ברוך הוא, אנחנו עבדים שלך...

...

- וואו איזה סיפור.

- כל כך אמיתי, כל כך חד וחודר... אין מילים.

- זה נקרא צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה. איך המשפטים של ה' חודרים עד לעמקי העומקים של המציאות, איך החוקים שלו חזקים ויציבים ואין חכמה, ואין עצה, ואין תבונה לנגד ה'.

נפעמים נכנסו הבחורים לכרם, מביטים על האשכולות הטהורים המשמחים אלוקים ואנשים.

...

פרק ז'. בעבור ישמרו חוקיו.

- אז מה צריך לעשות כאן היום?

- לנכש את כל העשבים, להשקות את הגפנים, לטפל בזמורות שנפלו, יש הרבה עבודה.

- קדימה! עוד יטעו כרמים בהרי שומרון, נטעו נוטעים וחיללו!

בעודם מכים באדמה במרץ, פנה יצחק בשאלה. – למה בעצם הכרם כולו נאסר? לכאורה היה צריך שרק הענבים שבאמת ינקו מאותו מקום שהחיטים ינקו יאסרו!

- ומי אמר שזה לא שיעור היניקה?

- טוב, באמת צריך לבדוק מבחינה מציאותית מה קורה בדיוק. אבל זה ודאי שזה לא בהכרח, כי לא מכל גפן צריך להרחיק כל כך הרבה!

- תראה, זה לא טענה. יכול להיות שזה תמיד יונק, רק שגם כאן זה תלוי אם זה מוגדר כמעורבב או לא.

- שומע. אז בעצם אתה אומר שגם כלאי הכרם זה כמו כלאי זרעים, שהאיסור הוא מה שהם מעורבבים ביחד, רק שבכרם ההגדרה של הערבוב תלויה האם יש כאן כרם או לא, כנראה בגלל שכרם הוא חשוב מאוד אז הוא תופס הרבה מקום, וצריך להרחיק ממנו יותר.

- יפה, לפי מה שאתה אומר שהכרם הוא הקובע, מובן למה באמצע הכרם
ההרחקה היא הרבה יותר גדולה, ויש בזה הרבה כללים, בא נשמע שניה מה הם
בדיוק – יואל!

- כן איש קדוש!

- איך זה עובד הכללים בהרחקות כרם?

יואל התנשם בשימת לב והחל לבאר:

גפן יחידית – ששה טפחים. ששנינו: וכמה היא עבודת הגפן, ששה טפחים.

כרם מהצד – ארבע אמות, ששנינו: איזהו עריס, הנוטע שורה של חמש גפנים
בצד הגדר שהוא גבוה עשרה טפחים, או בצד חריץ שהוא עמק עשרה טפחים
ורחב ארבעה, נותנין לו עבודתו ארבע אמות.

ועריס הכונה שורה של חמש גפנים שלמרות שהיא שורה יחידית ובעיקרון יש
בזה מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם זה כרם, אם הוא נמצא סמוך לגדר או
חריץ והוא מודלה עליהם זה מקבל שם כרם, ומרחיקים ממנה ארבע אמות.

אמצע הכרם – תלוי. אם יש רק שני שורות גפנים – אז שמונה אמות מספיקות.
אם יש שם שלוש שורות – צריך שיהיה ביניהם שש עשרה אמה. ששנינו: הנוטע
שתי שורות, אם אין ביניהן שמנה אמות, לא יביא זרע לשם. היו שלש, אם אין בין
שורה לחברתה שש עשרה אמה, לא יביא זרע לשם.

זה בעיקרון. ויש כמה תוספות על זה:

בין הכרם לגדר צריך להרחיק שתיים עשרה אמות, כי בגלל שיש גדר זה מקבל
שם של מקום אחד. וזוהי ששנינו: איזה הוא מחול הפך. בין פך לגדר. אם אין
שם שתיים עשרה אמה, לא יביא זרע לשם. היו שם שתיים עשרה אמה, נותנין לו
עבודתו וזרע את המותר:

ויש שיטה שמחול הכרם הכונה בין שני כרמים שגם שם צריך שתיים עשרה אמה:
רבי יהודה אומר... איזה הוא מחול הפך. בין שני הפכים. איזה הוא גדר, שהוא
גבוה עשרה טפחים. וחרץ, שהוא עמק עשרה ורחב ארבעה:

וכמובן שגם בזה יש כל מיני דברים שמפסיקים ומחלקים כמו גדר וחרץ והכל
הכל.

- וואו, יישר כוחך, כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו.

- לפי מה שאמרת, חזר אהרן לענין, - אז זה נראה שזה באמת הנקודה, כמה
הכרם כאילו תופס מקום, ואם זה באמצע הכרם אז זה 'תופס מקום' גדול יותר,

ואם זה מהצד פחות, ובין הכרם לגדר או בין שני הכרמים זה משהו אמצעי, ובזה הכל תלוי.

- רואים את זה גם לכיוון השני, במשנה של כָּרֶם שֶׁהוּא נְטוּעַ עַל פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, אֵינוֹ כָּרֶם, שְׁכִינָה שֶׁהוּא נְטוּעַ בְּצוּרָה שְׂאֵי אִפְשָׁר לְעִבּוֹד בּוֹ נֹרְמָלִי הוּא לֹא כֶרֶם וְהוּא לֹא תּוֹפֵס הַרְבֵּה מִקּוּם, אִפִּילוֹ שְׁבִינִיקָה בְּרוּר שְׂאֵי הַבְּדֵל.

וגם בזה שצריך שיהיה בצורה של כרם - שְׁתֵּימִם כְּנֶגְדֵי שְׁתֵּימִם וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנָב.

ולכן אתה מבין גם את המחלוקת בכרם מעורבב - כָּרֶם שֶׁהוּא נְטוּעַ עַרְבּוּבֵיָא, אִם יֵשׁ בּוֹ לְכֹחַ שְׁתֵּימִם נֶגְדֵי שְׁלֹשׁ, הֲרִי זֶה כָּרֶם. וְאִם לֹא, אֵינוֹ כָּרֶם. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, הוֹאִיל וְהוּא נִרְאֶה כְּתַבְנִית הַכְּרָמִים, הֲרִי זֶה כָּרֶם. וּבְקִיצוֹר – הַכֹּל תְּלוּי בְּאוֹתוֹ נִידוּן, הָאֵם יֵשׁ כֵּן כֶּרֶם אוֹ לֹא.

וזוה הסיבה שגם בכרם גדר יכולה להפסיק, או כל מקום שמופרש מהכרם, אלא שבכרם זה באמת יותר מסובך, שוֹמְרָה שְׁבִכְרָם, גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וּרְחֵבָה אַרְבָּעָה, זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ. וְאִם הִיא שְׁעָר פּוֹתֵשׁ, אֲסוּר, כִּי כֶרֶם קָל לוֹ לְתַפּוֹס מִקּוּם רָחֵב יוֹתֵר אִם הוּא מוֹדְלָה עַל מִשְׁהוֹ.

וזוה הטעם שאם הדלית קצת מהגפן על משהו כל השטח נאסר כי הכל מוגדר כרם - הַמְדִלָה אֶת הַגֶּפֶן עַל מְקַצֵּת אִפִּיפִירוֹת, לֹא יֵבִיא זֶרַע אֶל תַּחַת הַמּוֹתֵר.

- יפה מאוד. אגב, שם דוקא המשנה ממשיכה אם הביא, לא קדש. למה?

- האמת שגם בהרבה הדברים שדברנו עליהם לפני כן זה אותו דבר, וזה ששנו במשנה אֵלוֹ אוֹסְרִין וְלֹא מְקַדְּשִׁין. מוֹתֵר חֶרְבֵן הַכָּרֶם, מוֹתֵר מְחוּל הַכָּרֶם, מוֹתֵר פְּסָקֵי עָרִיס, מוֹתֵר אִפִּיפִירוֹת. אֲבָל תַּחַת הַגֶּפֶן, וְעַבְדֵי הַגֶּפֶן, וְאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁבִכְרָם, הֲרִי אֵלוֹ מִתְקַדְּשוֹת.

נראה לי שזה באמת גדר אמצעי כזה בין כרם גמור ללא כרם, ויכול להיות שזה כרם בשיעור של לאסור ולא בשיעור של להתקדש.

- טוב, אתה מדבר כמו ר' דוד מילר, אבל זה לא עוזר הרבה להבין את הנקודה, כן? זה כרם או לא כרם?

- אה!! הגיע דודי מאחוריהם נוטף זעה. – עומדים שני בחורים, בשנת אלפים עשרים, מה מענין אותם?! מה מעסיק אותם?! מה ה' חושב על כרם! מה בדיוק הוא חושב על כרם! תגידו, זה לא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה ביעקב?

ולגופו של ענין – אני חושב שיש מקומות שדבר מוגדר כשני דברים חיוביים, אבל לא יכול להיות שמשוה יהיה מוגדר כדבר והיפוכו. למשל – וזה אגב במסכת כלאים – חֲלָדַת הַסְּנִיִּים, רַבִּי אֶהֱרָן אֹמֵר, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, מְטֵמָא כְּזִית בְּמִשְׂא,

וְכַעֲדָשָׁה בְּמַגָּע, דהיינו שהיא מוגדרת גם חיה וגם שרץ, זה מובן, כי באמת יש לה תכונות דומות, כמו שמי שאוכל נמלה לוקה חמש וצרעה שש כי היא גם שרץ האדמה וגם שרץ העוף,

אבל כאן שזה גם יהיה מוגדר ככרם וגם כלא כרם נראה לי שזה קשה לומר, ולכן הפירוש הפשוט הוא שזה פשוט אסור מדרבנן ולא מדאורייתא, ולא אסרו עד כדי לקדש.

- יפה, יפה! הדברים נראים הוגנים ומתישבים על הלב. מה שכן, קצת מוזר שהראשונים לא העמידו את זה, אבל כנראה זה היה להם פשוט, או שצריך לעבוד על ההגדרה הראשונה.

...

פרק ח'. ולערב יחלק שלל.

ערב שבת.

'אשרינו מה טוב חלקנו, שבשביל השבת, האמת הגדולה והפשוטה בעולם, שבה חיי כל נשמה תלויים... נבחרנו אנו. ויש לנו זה הכשרון בעצמיותנו הפרטית והכללית, בתואר תולדתנו, בטבע בשרנו, במזג ארצנו'⁴...

'ואפרים שממנו יצא יהושע שהנחיל ליעקב ארץ יעקב שהיא שורש קדושת תורה שבעל פה... ואחר כך יצא משיח בן יוסף מזרעו שהוא יתקן כל יעקב על ידי התגלות העומק שבתורה שבעל פה...'⁵

חיבור התורה בארץ יעקב, ובשבת קודש בפרט, הרי היא משכן גמור לשכינה, כי אז מתגלה החן העולמי הגדול וההרמוניה האלהית המביאה הכל לתיקון שלם.

- אהרן אתה יורד לבור?

- יש לך מגבת?

- אה! פניא דמעלי שבתא, הכל נהיה רגוע, אין מה להתקדם... השלך על ה' יהבך.

- אתה יודע, בכל אירוע יש כל כך הרבה מה לעשות, עד הרגע שאחרי זה, כל מיני פרטים קטנים שצריך לסדר, טלפונים, הכול... בשבת – ברגע של שקיעה – טאח – אין לאן להתקדם. הכל מושלם כאן ועכשיו... מנוחה כזאת אין אפילו לגדולים שבמלכי האומות.

⁴ אורות הקודש לראי"ה.

⁵ פרי צדיק לר"צ הכהן.

- 'ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות', פתח משה ודרש, - כל השבוע אתה מבין שה' דורש ממך לעשות, להתקדם, לפעול בעולם. ברור, שזה משהו אמיתי, ובאמת אתה צריך לפעול בעולם, ולהתקדם.

- כמו שכתוב, אמר מלאכי, - השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

- בדיוק. אבל בשבת, אתה מבין, שבאמת הפעולות שלך הם לא חד משמעיות. כלומר, לא אתה זה שתקבע כאן מה יהיה, יש כאן סיפור גדול ומתוכנן שהולך לתיקונו, אתה יכול להיות רגוע, בסוף יש מי שמסדר את הענינים הללו.

יש משהו בטבילה של ערב שבת, שחכמי האמת כתבו לכוון בטבילה אחת כדי להתפשט ממלבושי חול, נראה לי שהדבר הזה חל גם בפשט, כשבן אדם מתרחץ הוא מבטא את הענין שהוא מנקה את עצמו מכל מיני דברים זרים שנדבקו בו, הוא חוזר למקום האמיתי הפנימי שלו, הטהור שלו.

לפני שבת אנחנו חוזרים למקום האמיתי שלנו, לחירות הפנימית שלנו מול ה', שהוא מנהל אותנו, אנחנו מעורסלים בידיים שלו, אפשר להתנקות מכל החשבונות הרבים שנדבקו בו.

- וואו.

מה שאתה אומר, הצטרף אליהם נתנאל, - זה מתאים גם עם הכונה שכתבו לכוון את השם של האדם בתוך אותיות השם הקדוש, כי זה ההבנה שהמציאות שלו נובעת ממציאות ה', וכל הקיום שלו מגיע ממנו, ומכוונים את זה דוקא בטבילה שאז חוזרים למציאות האמיתית הפנימית שלנו.

...

בעודם עולים חזרה לעבר הבית, נגלו לעיניהם דודי חיים ויצחק כשהם פורקים טרקטור גדול.

- חה חה! הנה לכם ברכה משלל אויבי ה'!

- מה זה?

- זה שלל מבית נטוש, אשר יושביו נסו מפחד היהודים שעלו להתגורר מולו. הוא שאמר הכתוב, וּבְתִים מְלֵאִים כְּלִטּוֹבִי אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ...

- וואי וואי!! מה יש כאן!

- כלים, בגדים בכמויות... מה ללבוש בשבת כבר יש לנו... חחח.

- רגע, צריך לבדוק את זה משעטנז!

אהרן החל לנגן, - אֶת־חֻקְתֵי תְּשֻׁמְרוּ: בְּהַמְתָּךְ לֹא־תִרְבֶּיעַ כְּלָאִים, שְׂדֵךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים, וּבִגְדֵי כְּלָאִים שֶׁעַטְנָז - לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ...

- אוקי, אוקי. תראה, הפשמינות הם בדרך כלל לא מצמר, ככה שאין מה לחשוש.
- אממ, אמ, אבל אולי כן?

- נכון, אבל יש כאן חזקה שזה לא שעטנז. זה משנה מפורשת: רבי אהרן אומר,
הבאים מחוץ הים וממדינת הים אינן צריכין בדיקה, מפני שחזקתן בקנבוס.
- טוב, יפה מאוד. בא נראה הלאה המעילים הללו...

- אני מכיר אותם. הבטנה מצמר ובחוץ זה פשתן.

- אבל זה לא תפור – רק מלא! והרי אין אסור משום פלאים אלא טווי וארוג,
שנאמר לא תלבש שעטנז, דבר שהוא שוע טווי ונוז!

- נכון, אבל זה מודבק ביחד. ועל זה המשנה אומרת - הלבדים אסורים, מפני
שהם שועים. זאת אומרת שאם הם מודבקים ביחד זה נחשב כמו שהם תפורים
ביחד.

והנה יש כאן אוכפים שמותר לשבת עליהם אם יש בזה שעטנז, כי זה לא צורה
של לבישה. ואפילו ששנינו - הכרים והקסות אין בהם משום פלאים, ובלבד שלא
יהיה בשרו נוגע בהן, כלומר בעיקרון מותר לשבת עליהם, אבל בגלל שחששו
שמא תכרך נימה על בשרו אז לכן אסור שבשרו יהיה נוגע בהם וצריך להפריד,

אבל מרדעת היא קשה מאוד ואין את החשש הזה ולכן מותר לכתחילה, רק צריך
להיזהר לא להשתמש בה על הגוף - לא יתן המרדעת על כתפו, אפלו להוציא
עליה זבל.

- סתם ככה זה מענין שכל האיסור של כלאים הוא בלבישה, ושלא בדרך לבישה
מותר, הרי מוכרי כסות מוכרין פדרקן, ותופרי כסות תופרין פדרקן, ובלבד שלא
יתכוננו בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ובדרך לבישה אסור אפילו
אם הוא לא מכווין להינות מזה בכלל, שהרי אין עראי לכלאים. ולא ילבש כלאים
אפלו על גבי עשרה, אפלו לגנב את המכס.

- זה מבואר במשנה גם כן בפירוש, פלאי בגדים מתרין בכל דבר, ואין אסורין
אלא מללבש.

- מה הפשט? מה הנקודה של הלבישה?

- לפי הפשט כנראה שעיקר השימוש של בד הוא בלבישה, כי זה השימוש החשוב
שלו, וכשאתה לובש את זה אז זה נקרא שאתה מערבב את זה ביחד.

- אבל יש כאן עומקים גדולים, אמר חיים, בסוד המלבוש העליון. בא נתארגן, כי
פנה יום ונטו צללי ערב של שבת קדשנו, ובלבושין יקירין נעיין בסוד הלבושין.

...

פרק ט'. לבוש בגדי חמודות.

בְּכֵן נְרוּץ לְקִרְאָתְךָ, בּוֹאֵי כֹלָה נְסוּכָה...

סעודת השבת לא כללה הרבה אוכל.

ככלל, עניני הגשמיות בגבעה לא היו מהמשופרים. כן היה תקוה קצת לבחורי הישיבות שבשבת המצב יהיה יותר טוב, אבל הם נאלצו להסתפק בקיים...

בין מנה למנה, הקריא חיים מספר הזהר.

כְּתִיב דְרָשָׁה [השכינה] צֶמֶר וּפְשָׁתִים, לְמַעַבְד נֹקְמָא בְּמֵאן דְּמַחְבֵּר לֹון כְּחָדָא. אָבֵל אִימְתִי שְׂרָיָא. בְּשַׁעְתָּא דְּאִיהוּ בְּאַשְׁלֵמוּתָא, דְּכְתִיב, וַתַּעַשׂ בְּחֶפְזָא כְּפִיָּה. וְצִיצִית, הָא אֹזְקִימָנָא דְּהֵתָם בְּהֵוָה כְּלָלָא דְּשְׁלִימוּתָא אֲשֶׁתְּכַח, וְלֹא עֲבִיד מְדִי. אָבֵל בְּשַׁעְתָּא דְּלֹא אֲשֶׁתְּכַח בְּשְׁלִימוּתָא, מֵאן דְּאִתִּי לְחַבְרָא לֹון כְּחָדָא, אֲתַעַר עֲלֵיהּ רוּחָא דְּלֹא אֲצִטְרִיָּה.

מלה דא מאן אוכח. קין והבל אוכחן. דדא אתי מסטרא חד, ודא אתי מסטרא אחרא. ובגין כך לא לבעי לן לחברא לון כחדא. וקרבנא דקין, אתרחק מקמי קרבנא דהבל.

ועל דא ובגד פלאים שעטנז לא יעלה עליה. לא יעלה עליה סתם, לא יעלה עליה רוחא אחרא לשלטאה בה. ואצטריה ליה לבר נש לאחזאה עובדא דכשרא כמה דיאות, ובההוא עובדא שריא עליה רוח קדישא, רוח עלאה, לאתקדשא ביה, אתא לאתקדשא מקדשין ליה, דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני יי.

- ועל זה נאמר, אמר נתנאל, - מי חכם ויבן אלה נבון וידעם! כתוב כאן בעצם שבעיקרון צמר ופשתים זה הלבוש ההוגן, שכשכללא דשלימותא אשכח אז זה נחפץ ורצוי. אבל בלבושים הרגילים זה קלקול, ומשמע שזה קשור לקלקול של קין והבל. מישהו יכול להסביר ביאור נאמן בסוד הגדול הזה?

- באמת, אמר יואל, - זה שכשהכל בשלימות אפשר לערב צמר ופשתים זה דבר שאפשר להבין. כי בעצם יש מקום שבו הכל מושלם, ושם כלל הכוחות מתאחדים. אבל כל עוד לא נמצאים במקום הזה, אז אדרבא העירבוב שלהם הוא בעיתי ולא מתוקן, כי הם לא יכולים להיות ביחד.

- הרמב"ם כתב שהאיסור של שעטנז הוא בגלל שהכומרים היו לובשים את זה, אמר יוסף, - כידוע כל ענין העבודה זרה זה העירבוב של הכוחות, לצאת מהגבולות הרגילים של הבריאה, לתת מקום לכל כוחות הנפש האפלים.

- ומה הקשר של זה לקין והבל?

- כאן יש סוד עמוק מאוד, אמר חיים. - ראשית יש לבאר הדברים, כי קין הביא זרע פשתן והבל מצמר הצאן. והפשתן רומז לדין החזק והצמר הרך לרחמים.

כידוע הדין בעולם נדחה מפני הרחמים, בגלל שאין מעשי בני האדם יכולים להכיל את הדין. ולעתיד לבוא הדין יתישב על מקומו, ולכן נדחה קין מפני הבל.

והנה, המעיין בפרשת קין והבל יראה שהקרבת שלהם היה נפרד, ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא, זאת אומרת שהבל הסתפח על קין.

באמת קשה להבין אותם, הם חיים ביחד, עובדים ביחד, למה הם לא הביאו מנחה ביחד? שם חל קלקול ביחסים של הדברים באופן מתוקן. יכול להיות שאם הם היו מביאים את המנחה ביחד, אז הדברים היו מתחברים מהמקום העליון שלהם. אבל עכשיו שקין לא נתן מקום להבל, אז באמת הם חייבים להתרחק, ומי שמערב אותם כבר מערב אותם מהמקום הנמוך של הדברים, חוץ מבבית המקדש ובציצית, ששם נשארו הדברים בתיקון.

- וכל זה קשור לסוד המלבוש, נשמעה לחישה. - כי לאדם הראשון היה לבוש בבחינת דין, כמו שחז"ל אומרים 'לבושים חלקים כציפורן היו והיו מודבקין על עורם'. והיה אמור להיות לו לבוש נוסף ברחמים, שעשה לו ה', וכיון שחטא נתקלף ממנו הלבוש של הדין, כמו שחז"ל אומרים, וניתן לו רק הלבוש של רחמים, והקלקול הזה חזר על עצמו בקין והבל, ולכן מי שלובש צמר ופשתן מעורר עליו את תביעת הדין החזק ועושים בו נקמות.

- אבל לעתיד יש לדרוש, כי הלבישני בגדי ישע, ובגד הוא פשתן, שנאמר מדו בד, מעיל צדקה יעטני שמעיל הוא מצמר, שנאמר ועשו את המעיל כליל תכלת, כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה, שיתכלל חסד בדין. וזה שממשיך כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, שזה מרמז על האפשרות של כלאים בתיקון כמו שדברנו, בכללא דאשלמותא.

אפופי סוד החלו הנערים בניגוני קודש.

אנעים זמירות ושירים אָאָרוּג. כִּי אֵלֶיךָ נִפְשֵׁי תַעֲרוּג.

נִפְשֵׁי חֲמֵדָה בְּצַל יְדֶךָ. לְדַעַת כָּל רֵז סוּדְךָ...

...

פרק י'. בשבת נתנה תורה.

לאחר סעודת שחרית, שרתה אורה מנומנמת על הגבעה.

ועל מנוחתם – יקדישו את שמך.

שני בחורים נשארו מתנודדים על גבי הספרים, נאבקים בכל זאת בשמורות עיניהם הכבדות.

- אמור נא לי, פנה אחד מהם לחבירו. - הלא ידעת אם לא שמעת מעשה יוהיריב וכרמו, כרם היה לו בקרן בן שמן?

- שמעתי אחי שמעתי. ויבן מגדל בתוכו, וגם יקב חצב בו. ויקו לעשות ענבים, ויעש שאר ירקות, אז הסיר משוכתו והיה לבער, פרץ גדרו והיה למרמס, כדבר ה' אשר ציוה את משה אשר ציוה את יהושע כן עשה יהויריב.

- ועתה, התרומם הנער, - איש יהודה ויושב ירושלים, שפטו נא בין הכרם לזרעי השדה. מה נשתנה כרם מכל מיני זרעים? שבכולם נאמר, מותרים באכילה. ואילו בכרם דינו לשריפה.

- והוא ששנינו, כְּלָאֵי הַכֶּרֶם אֶסוּרִין מִלְזָרַע, וּמִלְקָיִם, וְאֶסוּרִין בְּהִנְאָה. כְּלָאֵי זְרָעִים, אֶסוּרִים מִלְזָרַע וּמִלְקָיִם, וּמִתְרִין בְּאֲכִילָה, וְכָל שְׂכָן בְּהִנְאָה.

התרוממו שני הנערים, ויצאו אל האכסדרה, ותפזז השמש על ראשיהם.

פתח אחד ואמר. – הלכו כל העצים ואמרו לגפן, לכי את מלכי עלינו. ותאמר להם הגפו החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים והלכתי לנוע על העצים.

בא וראה שאין לך בכל הזרעים משמח כגפן, ולא משביע כלחם, שנאמר ולחם לבב אנוש יסעד.

והנה היין ישמח לבב אנוש, אבל למי אוי ואבוי ופצעים חינם, למאחרים על היין, כי אם אין היין במקומו, ויתאחר עליו, קרינן ביה ישמח, בשין ימנית.

ענה ידידו ודרש כנגדו. - הנה ענין כלאים, לא להרוס חוקי עולם. ועץ הדעת טוב ורע, בכלאים. ואם קלקלת, נאמר ויאכלו מפרי מעלליהם ומתנובות ידם ישבעו.

אבל הגפן, פן תקדש המלאה. כי לא מנעה תורה את החדש שיוצר, אלא את עצם העירבוב, כי תבואה וגפן הם שניהם מתנגדים זה לזה.

- לפי שהוא בשובע, והוא ברויה, היא בדעת, והיא למעלה מן הדעת.

ועץ הדעת חיטה היה, וגפן היה, כי אלו ואלו דברי א-להים חיים.

- והענין בעצם, במילים פשוטות, שבכל הזרעים התורה מתנגדת לעירבוב של שני המינים בגלל המשהו החדש שנוצר שהוא לא חלק מהבריאה האלהית. אבל בגפן וחיטה יש כאן התנגדות בחפצא לשני המינים הללו שמתחברים, ולכן הם נאסרים בהנאה.

חזרו ונתישבו על מקומותם, והשמש עברה את חצי השמים. נתנמנמו, ובחלומם הנה הם עומדים על הגפן, ומרחוק באה תבואה. ובאה רוח ודחתה את החיטים, ויכנסו בשערי הר הקודש. והם בקשו לאחוז בהם, ולעלות בית ה', והנה הגפן תופסת בהם אל תוך זמורותיה, ולא נתתם לעלות...

...

נטתה השמש לערוב, ויתנערו הנערים.

ויאמר האחד אל חברו, - הידעת הקושי בדברינו, כי אם האיסור הוא בחפצא של העירבוב, מהו דין שאם מישהו אחר זרע את הזרע אין זה מתקדש. ומשנה שלימה שנינו -

הַמְסַכֵּךְ אֶת גִּפְנוֹ עַל גְּבִי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, הֲרִי זֶה קֹדֶשׁ, וְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ. רַבִּי אֶהְרֹן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, אֵין אָדָם מִקֹּדֶשׁ דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ: אָמַר רַבִּי אֶהְרֹן, מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁזָרַע אֶת כְּרָמוֹ בְּשַׁבְּעִיעִית, וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנַי רַבִּי עֲקִיבָא, וְאָמַר, אֵין אָדָם מִקֹּדֶשׁ דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ:

והרי המבשל גדי בחלב אמו של חברו אין זה משנה כלל, כיון שיש כאן בעיה בחפצא של שני דברים אלו המעורבבים, ומה נאמר.

- אין הכי נמי, ענה ידידו, - כך שאל הרב שמשון מפרש המשנה, וענה לאמור כי אין מקישים מאיסור לאיסור, כי כל אחד וענינו באמת. וכאן אמרה התורה לא תזרע, כי הענין תלוי בדעת, וכל זריעה אינה אלא מדעת, כנודע בטבע. ולכן כשאין דעתו לזה לא התקדש, ואף כשאין לו קשר לזריעה, והוא חידושו הגדול של רבי עקיבא, שהזרע כרמו בשביעית לא החיל שם זריעה באדמה שאינה שלו.

וידברו על דבר החלום אשר חלמו, ויעיינו בפתרונו.

ויענו לאמור כי עבודת האדמה נפלאה היא, והרבה תורה נלמדת, והנה היא בתוך החיים, לרדת לארץ. ואף כי שבת בבית ה' כל ימי חיי, והיא התכלית באמת, ופתרון החלום כי אל הישיבה נשים פנינו, קוים עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשַׁב־שָׁם, וכמו שכתב שם רמב"ן -

לפנות דעתו לדבקה באל.

...

אפילוג

שקעה השמש, הבדילו בין קודש לחול. שמרו השומרים, זרחה השמש והתעוררו המעוררים.

התקבצו הבחורים למקום אחד, בתיקום ותרמיליהם.

נשלפו סיגריות אחרונות.

- הזמנתי הסעה לכולנו חברים, תוך שעה אנחנו בבני ברק...

- חברה, תודה רבה!

- היה מיוחד... הרגשנו את הנובאות קמות מול עינינו, עומדות ניצבות...

- נתגעגע!!

- תודה רבה לכם, חלוצי הישיבות!

הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְקֹנָק וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בְּקִצֹּר וְדֶרֶךְ עֲנָבִים בְּמִשְׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ
הַהָרִים עָסִיס וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוּגְגָנָה... וְשַׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת עִמִּי יַעֲקֹב וּבָנוּ עָרִים
נִשְׁמֹת וַיִּשְׁבּוּ וַיִּטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יַיִן וְעָשׂוּ גִזּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיָהֶם.. וַיִּטְעֲתֵם
עַל־אֲדָמְתְּם וְלֹא יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמְתְּם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְקֹנָק אֱלֹהֵיךָ...

כשעלו לרכב וחגרו חגורות, פנה נתנאל ואמר:

- אתם יודעים מה עוד התחדש בנו, חוץ מהכל –

עברנו על מסכת כלאים, רובה ככולה!

...

הטנדר התניע והתפתל במורדות הגבעה, פנה אל הכביש והשתלב בשעטה בציר
שישים.

צלילי ערגה מלאו את חלל האוטו, בואכה בני ברקה...

...

אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה יִקְרָה חֲמֻנָּה לְתוֹרָה וְתַעֲוֹדָה תִּקְרָא דְרוּשָׁה
בְּאֲמִצַּע הָעוֹלָם הוֹסֵד יְסוּדֵתָךְ מִשְׁמַיִם סֵלֶם נֶצֶב לְעַמֶּתְךָ ...

...

- 105 -